Linnéuniversitetet
Kalmar Växjö

Självständigt arbete 15 HP

Kvinnors perspektiv inom schackvärlden

-En kvalitativ studie genom 1960-talets till 2000-talets historia om kvinnors perspektiv av schackvärlden.

Författare: Kevin Strand
Handledare: Fabian Persson
Examinator: Erik Wångmar
Lärosäte: Linnéuniversitetet
Termin: HT-24
Ämne: Historia
Nivå: Kandidatnivå
Kurskod: 2HI6ÄE

English Titel: Women's perspective in the world of chess

Abstract

This paper explores women's experiences and positions within the chess world from the 1970s to the present, focusing on prejudice, discrimination, and structural barriers. Through qualitative interviews with female chess players from different generations, the analysis highlights how gender stereotypes and sexism have influenced their engagement and development in the sport. The study employs theories of hegemonic masculinity and ambivalent sexism to shed light on both historical and contemporary attitudes, as well as the mechanisms that sustain a male-dominated structure.

The findings reveal that despite progress in terms of increased representation and changing attitudes, many challenges remain, including objectification, derogatory comments, and benevolent sexism. At the same time, positive experiences of supportive environments and shifting norms have contributed to a more inclusive chess world. The paper emphasizes the need to continue working toward gender equality by challenging deeply rooted biases and creating an environment where female players can be fully recognized for their achievements. The conclusions are particularly relevant for understanding and addressing gender-based barriers in male-dominated fields.

Abstrakt

Denna uppsats utforskar kvinnors erfarenheter och position inom schackvärlden från 1970-talet till idag, med fokus på fördomar, diskriminering och strukturella hinder. Genom kvalitativa intervjuer med kvinnliga schackspelare från olika generationer analyseras hur könsstereotyper och sexism påverkat deras engagemang och utveckling inom sporten. Studien använder teorier om hegemonisk maskulinitet och ambivalent sexism för att belysa både historiska och nutida attityder, samt de mekanismer som upprätthåller en mansdominerad struktur.

Resultaten visar att trots framsteg i form av ökad representation och förändrade attityder så kvarstår många utmaningar, såsom objektifiering, nedvärderande kommentarer och välvillig sexism. Samtidigt framhålls positiva erfarenheter av stödjande miljöer och förändrade normer som bidragit till en mer inkluderande schackvärld. Uppsatsen belyser behovet av att fortsätta arbeta för jämställdhet genom att utmana djupt rotade fördomar och skapa en miljö där kvinnliga spelare fullt ut kan erkännas för sina prestationer. Slutsatserna är särskilt relevanta för att förstå och motverka könsbundna hinder inom mansdominerade fält.

Nyckelord

Schackvärlden, Kvinnliga schackspelare, Könsstereotyper, Sexism, Hegemonisk maskulinitet, Ambivalent sexism, Objektifiering, Jämställdhet, Mansdominerade fält och Inkludering.

Tack

Jag vill rikta ett stort tack till min handledare, Fabian, för ditt ovärderliga stöd, din vägledning och ditt engagemang genom hela arbetet med denna uppsats. Din kunskap, dina insiktsfulla kommentarer och din förmåga att utmana mig att tänka djupare har varit avgörande för att utveckla detta arbete. Tack för att du alltid har tagit dig tid att lyssna, delat dina perspektiv och hjälp mig att realisera i mina idéer. Jag är oerhört tacksam för din hjälp och inspiration under denna resa! Jag vill även säga ett stort tack till min syster då hon har hjälp min med finslipning i texten och varit en hjälpande hand under mitt arbete.

Innehållsförteckning

1 Inledning 1

2 Bakgrund 3

3 Syfte och frågeställningar 5
3.1 Syfte 5
3.2 Frågeställningar 6

4 Metod och avgränsningar 7
4.1 Metod och Källmaterial 7
4.2 Avgränsningar 9
4.3 Etisk övervägande 10

5 Teori 11
5.1 Hegemonisk maskulinitet 11
5.2 Ambivalent sexism 12

6 Tidigare forskning 15

7 Resultat och Analys 19
7.1 Positiva upplevelser 19
7.1.1 1960-talet 19
7.1.2 1980-talet 19
7.1.3 1990-talet 19
7.1.4 Koppling till Teori 20
7.2 Onödiga kommentarer 22
7.2.1 1970-talet 22
7.2.2 1980-talet 23
7.2.3 2000-talet 23
7.2.4 Koppling till Teori 24
7.3 Fördomar/attityd 25
7.3.1 1970-talet 25
7.3.2 1980-talet 25
7.3.3 1990-talet 25
7.3.4 2000-talet 26
7.3.5 Koppling till Teori 26
7.4 Särbehandling/trakasserier 27
7.4.1 1970-talet 27
7.4.2 1980-talet 28
7.4.3 1990-talet 28
7.4.4 2000-talet 29
7.4.5 Koppling till Teori 29
7.5 nedvärderande händelser 31
7.5.1 1970-talet 31
7.5.2 1980-talet 31
7.5.3 1990-talet 32
7.5.4 Koppling till Teori 32

8 Sammanfattande Diskussion 35
8.1 Återkoppling till tidigare forskning 37

8.2 Svar på frågeställning.....39
9 Käll- och litteraturförteckning 43

1 Inledning

Tänk dig att du var en ung kvinna med passion för schack på 70-talet. Du börjar spela schack när du är cirka elva år gammal, för dig är spela schack inte bara en hobby, det var en passion, en gemenskap som du hängav dig åt fullständigt. Men i den världen var du en främling. Det är en tid då schack var och är starkt mansdominerat, och din närvaro som kvinna blev ofta bemött med förvåning och till och med hån.

Varje gång du satte dig vid brädet kände du blickarna, hörde de dolda kommentarerna som påminde dig om din plats. Dina prestationer förminskades, dina segrar ansågs ibland som tur snarare än skicklighet. Det blev så illa så fanns till och med tillfällen när du nekades att delta i vissa turneringar enbart på grund av ditt kön, som om ditt intresse och din förmåga att spela schack var beroende av din kromosomuppsättning.

I vissa fall så är det svårt att inte känna sig nedbruten ibland, att inte låta frustrationen ta över när du visste att dina prestationer inte erkändes på samma sätt som dina manliga motståndare. Men du vägrade att låta deras fördomar definiera dig, du var tvungen att bli ”tuff” vid huden. Varje gång du stod inför en ny utmaning, varje gång du tog dig an en motståndare som underskattade dig, var det som om du kämpade dubbelt så hårt. Du skulle inte låta någon sätta dig på plats och varje gång du yttrar dig orden ”schackmatt” så kändes det väldigt belönade.

Tiden gick, men det blev inte bättre. Varje match var en påminnelse om den hårda verkligheten att vara en kvinna i en mansdominerad sport. Du kämpade ännu hårdare, varje drag var en akt av motstånd mot fördomarna och diskrimineringen som du ständigt mötte.

Nästan varje gång du satt vid brädet fick du kommentarer från motståndarens vänner som "Du kan inte förlora mot en tjej ju", eller "Om jag skulle ha spelat skulle jag ha vunnit mot henne". Trots detta var varje seger en triumf, och snart blev du en del av landslaget. Det var en upplevelse som du aldrig kommer att

glömma, inte bara för din personliga stolthet utan för att visa att kvinnor hör hemma på schackbrädet. Men trots dina framgångar kändes det ibland som att kulturen inte förändrades, att fördomarna och den mansdominerade atmosfären fortsatte att kasta sina skuggor över din väg. Du trodde att det skulle bli bättre när du blev äldre men sexismen och det ständiga motstånd du mötte i schackvärlden blev till slut överväldigande för dig. Trots din skicklighetsnivå och din hängivenhet för spelet behandlades du som den sämsta i klubben så du valde att sluta.

Efter åren kommer och går så får du en familj och din dotter börjar spela schack. Du är entusiastisk för hennes skull, men när du följer med henne till hennes första turnering så märker du en hemsk sak. Schackvärlden hade inte ändrat på sig och allt du trodde skulle försvinna från 70 talets fördomar stannade kvar. När du ser din dotters tävlingar idag, känner du fortfarande den sorgliga och subtila närvaron av fördomar och den kvarstående mansdominerade atmosfären.

Det är som att historien upprepar sig, trots alla dina ansträngningar och de små framsteg som gjorts. Dina egna erfarenheter av att möta motstånd och nedvärderingar speglar sig nu i hennes strävan. När du ser henne kämpa på samma sätt som du en gång gjorde, fylls ditt hjärta av både stolthet och sorg. Stolthet över hennes mod och beslutsamhet att fortsätta spela, trots alla hinder. Sorg över att kampen fortfarande är nödvändig, att rättvisa och lika möjligheter fortfarande är avlägsna mål i schackvärlden.

2 Bakgrund

Det här avsnittet ger en historisk översikt över kvinnors roll och kamp inom schacket, från dess tidiga dagar till modern tid.

Schack är ett av världens äldsta och mest respekterade spel, men det har historiskt sett varit starkt präglat av en manlig dominans.[1] Under många århundraden betraktades schack som en aktivitet för män, och kvinnor hade mycket begränsad tillgång till tävlingar, utbildning och resurser. Feminismen inom schack handlar om att bryta dessa strukturer, utmana normer och skapa en mer inkluderande miljö för kvinnliga spelare.

Under schackets tidiga historia, särskilt under medeltiden och renässansen, var spelet starkt kopplat till aristokratin och ansågs vara en del av mäns intellektuella utbildning.[2] Kvinnor kanske deltog endast sporadiskt och ofta som undantag snarare än regel. På tidigt 1900-talet började schack organiseras mer formellt genom nationella och internationella tävlingar, men kvinnor förblev nästan osynliga på de högsta nivåerna. De sociala normerna vid den tiden begränsade kvinnors deltagande i många intellektuella och konkurrensbetonade aktiviteter dock fanns det exempelvis spelare som Katarina Beskow som föddes 1867 och kom tvåa i VM 1927-[3]

Det var senare 1900-talet började kvinnor få större möjligheter att delta i organiserade schacktävlingar. 1927 grundades det första världsmästerskapet för kvinnor av FIDE (det internationella schackförbundet). Tävlingen var dock åtskild från mäns världsmästerskap, vilket reflekterade de könssegregerade strukturer som fortfarande dominerade sporten. Kvinnliga pionjärer som Vera

[1] Chess.com. *Hur många schackspelare finns det i världen?* (u.å..).

[2] Rilton Cup *Schack genom tiderna.* (u.å..).

[3] Sveriges Schackförbund *Damträff med schackhistoria i fokus* (2020).

Menchik, den första kvinnliga världsmästaren, utmanade föreställningen om att kvinnor inte kunde prestera lika bra som män. Menchik tävlade framgångsrikt mot många av tidens bästa manliga spelare, men hennes prestationer ignorerades ofta eller förminskades i schackvärlden. [4]

Med framväxten av den andra vågens feminism på 1960- och 1970-talen började även kvinnors rättigheter inom schack diskuteras mer aktivt. Kvinnor krävde lika tillgång till träning, tävlingar och resurser. Framstående kvinnliga spelare som Judit Polgár, som konsekvent tävlade i öppna klasser och nådde toppnivåer inom världsrankingen, blev symboler för feministiska framsteg inom schack.[5] Feminismen inom schack handlar inte bara om att uppmuntra fler kvinnor att spela utan också om att förändra strukturer som fortfarande är könssegregerade. Detta inkluderar kampen för lika prispengar, representation i ledande roller inom FIDE och nationella schackförbund samt att motverka de könsstereotyper som ofta präglar spelet.

Under 2000-talet har flera initiativ lanserats för att stödja kvinnliga spelare. Projekt som "She Plays to Win"[6] och "Chess Queens"[7] fokuserar på att ge unga kvinnor möjlighet att utvecklas inom sporten. Många kvinnliga stormästare och schackförespråkare arbetar idag aktivt för att synliggöra kvinnors bidrag till schackhistorien och främja en mer inkluderande framtid.

[4] Chess.com *Vera Menchik* (u.å.).

[5] Senses.se *Schackgeniet Judit Polgár.* (u.å.).

[6] She Plays to Win, *She Plays to Win* (u.å.).

[7] Thinkers Publishing, *She Plays to Win: Be Inspired by Our Chess Queens* (u.å.).

3 Syfte och frågeställningar

Det här avsnittet tydliggör uppsatsens syfte och de centrala frågeställningar som ska undersökas.

3.1 Syfte

Syftet med denna uppsats är att fördjupa förståelsen kring kvinnors position och villkor inom schackvärlden från 1970 till idag (2024). Genom att använda kvalitativa intervjuer som metod, där fokus ligger på att fånga individuella erfarenheter och perspektiv, är ambitionen att skapa en bild av hur dessa kvinnor själva uppfattar sina upplevelser och utmaningar. Genom att utforska både deras personliga erfarenheter och de samhälleliga och kulturella faktorer som format dessa erfarenheter, strävar uppsatsen efter att undersöka huruvida kvinnors ställning och roller inom schacket har genomgått någon förändring, och i sådant fall vilka eller om vissa förhållanden har varit kontinuerliga över tid.

Vidare syftar uppsatsen till att analysera både förändring och kontinuitet i de attityder, normer och fördomar som funnits kring kvinnors deltagande i schackvärlden. Detta innebär att undersökningen inte bara tittar på om och hur förändringar har skett utan också söker förstå de mekanismer och sociala strukturer som kan ha bidragit till att hålla fast vid, eller utmana, gamla föreställningar.

3.2 Frågeställningar

De specifika forskningsfrågor som kommer att vägleda denna analys inkluderar:

- Vilka typer av fördomar och nedvärderande attityder fanns det mot kvinnor inom schackvärlden under 1900-talet, och hur tog de sig uttryck?
- Har dessa fördomar förändrats över tid, eller är det samma attityder som finns kvar idag (2024)?
- På vilka sätt har dessa fördomar antingen motiverat eller hindrat kvinnor från att engagera sig i sporten?
- Hur skulle detta kunna användas i ett undervisningssyfte?

4 Metod och avgränsningar

Det här avsnittet beskriver den metod och det urval som används i uppsatsen för att undersöka kvinnors perspektiv och erfarenheter inom schackvärlden samt avgränsningar och etisk övervägande.

4.1 Metod och Källmaterial

Denna uppsats handlar om att undersöka kvinnors upplevelser genom att göra 11 intervjuer. Intervjuerna har ägt rum digitalt men även öga mot öga under en träningshelg för kvinnor. Intervjufrågorna kan hittas i bilagan. Intervjuerna har skett en och en på svenska förutom en på engelska och svenska. Anledningen till att det finns en engelsk intervju var att Kvinnan som jag intervjuade föredrog att göra intervjun på båda språken då hon inte hade svenska som modersmål vilket inte var några större problem för mig. Intervjuerna var mellan 15–120 minuter långa, jag har också transkriberat materialet och kommer använda citat i uppsatsen.[8] Anledningen till att det var en sådan stor tidsskillnad mellan intervjuerna var att det var frigående intervjuer där vissa kvinnor kunde prata om frågan i 30 medan andra kanske pratade enbart 2 minuter. Att transkribera materialet tog i detta fall enorm stor tid och är en anledning till att det är enbart intervjuer som källmaterial.

Jag valde dessa kvinnor för par anledningar. Första anledningen är att det handlar om kvinnors upplevelser och därför är det svårt att ha med ens mansperspektiv, dock kunde jag eventuellt använt det som ett speglande perspektiv. Från början ville jag enbart ha med Kvinnor med titel men efter en diskussion med min professor bredande jag ut min målgrupp till kvinnor utan titel för att få ett breddande perspektiv och åldrar. Målgruppen (d.v.s. kvinnor

[8] Patel & Davidson *Forskningsmetodikens grunder: Att planera, genomföra och rapportera en undersökning*, 2020, 36.

som är födda 1950 och framåt) valdes för att det var de jag fick fatt i under min forskningsperiod som ville delta i min intervju.

Intervjuerna var semi-strukturerad för att ge intervjupersonerna frihet att diskutera och resonera sina svar vilket ledde till den stora variationen av längd för intervjuerna. Inför intervjuerna förberedde jag en lista med 9 frågor som det fick möjlighet att läsa innan intervjun. Alla frågor ställdes dock inte nödvändigtvis i ordning då vissa gånger blev det bättre fly i intervjun att hoppa en fråga och sedan komma tillbaka. Jag har också haft en som inte kunde delta i intervjun (Pia) och fått istället ett skriftligt svar.

En kvalitativ metod är särskilt lämpad för att fördjupa förståelsen av kvinnor i schackvärlden eftersom den möjliggör en djupgående analys av deras erfarenheter och perspektiv. Genom att samla in detaljerade och personliga berättelser, genom intervjuer, kan jag få en personlig inblick i hur kvinnor upplever schackvärlden. Detta inkluderar möten med könsstereotyper, sociala och mentala barriärer samt strategier för att navigera i en mansdominerad miljö. Kvalitativa metoder erbjuder också flexibilitet, då jag kan anpassa frågor och perspektiv under processen för att fånga upp nya, oväntade insikter. Därtill ger denna metod ett djupare perspektiv på de utmaningar som kvinnor kan möta, såsom sexism, exkludering eller bristen på representation – aspekter som ofta är svåra att mäta med kvantitativa metoder.

En kvantitativ metod skulle inte vara optimal för att studera kvinnor i schackvärlden eftersom den främst fokuserar på att mäta och analysera data i form av siffror, vilket riskerar att missa nyanser i kvinnors upplevelser. Kvantitativa metoder, såsom enkätundersökningar eller statistiska analyser, är användbara för att identifiera trender eller generella mönster, men de har begränsad förmåga att fånga de subjektiva och kontextbundna aspekter som är centrala för att förstå kvinnors situation i schackvärlden. En av de största nackdelarna med en kvantitativ metod i detta sammanhang är att den inte kan ge insikt i de bakomliggande orsakerna till observerade mönster. Exempelvis kan en enkät visa att kvinnor är underrepresenterade på högre nivåer i schack, men den kan inte visa hur det upplevs av kvinnorna själva. Kvantitativa

metoder missa individens röst och personliga perspektiv, vilket är särskilt viktigt när man undersöker en grupp som historiskt sett varit marginaliserad i schackvärlden.

Åldrarna är varierande vilket ger ett brett perspektiv om en förändring har skett. Olika åldersgrupper har olika erfarenheter, värderingar och synpunkter. Att inkludera dessa perspektiv bidrar till en mer komplett bild av mitt undersökningsområde. Variation i ålder kan också avslöja hur uppfattningar, beteenden eller behov förändras över tid eller mellan generationer. Jag kommer lista förnamn namn och på ett ungefär berätta när det började spela schack här nedan så man kan få ett perspektiv om vem som säger vad.

Spelare.	Årtionde där spelarna började spela.
Eva	60-t
Anna	70-t
Cajsa	70-t
Yvonne	70-t
Cristine	70-t
Pia	80-t
Ofelia	80-t
Helena	80-t
Emilia	80-t
Linn	90-t
Ellinor	90-t
Johanna	00-t

4.2 Avgränsningar

Eftersom detta är en C-uppsats ned en tidsbegränsning har jag valt att begränsa mitt källmaterial till enbart intervjuer för att fokusera på den kvalitativa bilden.

Genom att begränsa till 11 intervjuer undviker jag att göra arbetet för stort och kan studera intervjuerna noggrant. Även om jag med detta begränsade källmaterial inte kan dra några stora slutsatser kan jag fortfarande analysera och försöka svara på min frågeställning med hjälp av Teorierna.

4.3 Etisk övervägande

För att säkerställa trovärdighet och etisk integritet i forskning ställs särskilda krav på hur forskning bedrivs. Vetenskapsrådet har formulerat fyra etiska principer som ska följas vid humanistisk och samhällsvetenskaplig forskning.

Den första principen är informationskravet, som innebär att deltagarna ska få tydlig information om studiens syfte och genomförande. Den andra är samtyckeskravet, vilket garanterar att deltagarna själva får besluta om sitt deltagande och att detta sker frivilligt. Den tredje principen är konfidentialitetskravet, som reglerar hur information om deltagarna behandlas och skyddas för att säkerställa deras integritet. Det är därför jag använder enbart förnamnen och eventuell titel. Slutligen finns nyttjandekravet, som fastslår att det insamlade materialet endast får användas för forskningsändamål vilket det blev informerade om inför intervjun.[9]

Ibidem: 83–84.

5 Teori

I detta avsnitt presenterar jag Teorierna jag kommer applicera till mina resultat från intervjuerna.

5.1 Hegemonisk maskulinitet

Connell beskriver hegemonisk maskulinitet som ett dynamiskt och förändringsbart koncept snarare än något statiskt. Hon framhåller att det finns flera olika maskuliniteter som kan överlappa och interagera med varandra. Den hegemoniska maskuliniteten definieras som den dominerande positionen inom genusrelationer, men Connell betonar att denna position kan utmanas och ifrågasättas. Hennes teorier om maskulinitet har sin grund i en västerländsk kontext och identifierar fyra centrala kategorier: hegemoni, underordning, delaktighet och marginalisering.[10]

Hegemoni är den maskulina position som upprätthåller mäns dominans över kvinnor och legitimerar patriarkatet. För att denna dominans ska kunna bestå krävs ett samspel mellan institutionell makt och rådande kulturella ideal. Även om hegemonisk maskulinitet är brett accepterad och utbredd menar Connell att den kan förändras. Om de grundläggande strukturerna inom patriarkatet rubbas, öppnas möjligheter för en ny ordning där även kvinnor kan konkurrera om dominans. Hegemonisk maskulinitet är ofta kopplad till heterosexualitet, medan homosexualitet associeras med femininitet och därmed placeras i en underordnad position. Till och med vissa heterosexuella män kan befinna sig i en underordnad ställning om de uppvisar egenskaper som anses feminina, vilket gör dem mindre acceptabla inom hegemonisk maskulinitet. För att tydliggöra avståndet från det feminina används ofta nedvärderande uttryck som förstärker att kvinnliga egenskaper betraktas som icke önskvärda.[11]

[10] Connell R.W. *Masculinities* 2005, 76–77.

[11] *Ibidem*, 77–78.

Den tredje kategorin, delaktighet, hänvisar till män som inte direkt förkroppsligar hegemonisk maskulinitet men ändå drar nytta av dess fördelar inom ett patriarkalt system. Dessa män deltar indirekt i upprätthållandet av dominansen, även om de inte spelar en aktiv eller auktoritär roll. De intar istället en stödjande roll och gör kompromisser med kvinnor för att fortsatt gynnas av den patriarkala strukturen.[12] Levy belyser att hegemonisk delaktighet innebär att män positionerar sig i relation till andra män och till rådande manliga ideal. Denna delaktighet är också kopplad till en övertygelse om kvinnors underordning och en acceptans av ojämlikheter mellan könen. En rädsla för att hamna i en underordnad position kan manifestera sig genom homofobi.[13]

Relationerna mellan hegemoniska, underordnade och delaktiga maskuliniteter utgör grunden för könsordningen. Marginaliserade maskuliniteter tar hänsyn till andra sociala faktorer som klass och etnicitet och definieras i relation till den dominanta gruppens godtycke. Genom godkännande från hegemonisk maskulinitet kan marginaliserade maskuliniteter ibland uppnå högre status, men de kan också förlora sin position. Deras ställning är därför beroende av erkännande från de som befinner sig högst upp i hierarkin.[14]

5.2 Ambivalent sexism

Glick och Fiske hävdar att sexism är ett komplext fenomen som inte enbart handlar om kvinnofientlighet. Det omfattar även positiva känslor gentemot kvinnor, vilket gör det mer mångfacetterat än vad som ofta antas. Författarna skiljer på två former av sexism: fientlig och välvillig. Välvillig sexism definieras som attityder som upprätthåller kvinnors traditionella roller och

[12] *Ibidem*, 79.

[13] *Ibidem*, 205.

[14] *Ibidem*, 80–81.

stereotypa egenskaper, men där budskapet förmedlas med en positiv ton. Exempelvis kan en man framhäva positiva egenskaper hos en kvinna, vilket kan uppfattas som smickrande. Trots detta är välvillig sexism skadlig eftersom den förstärker maskulin dominans och kvinnliga stereotyper. I professionella miljöer kan sådana kommentarer, exempelvis om utseende, leda till att kvinnor känner sig underminerade och inte tagna på allvar.[15]

Även om kvinnliga egenskaper ibland anses positiva, kopplas de sällan till de kvaliteter som ses som viktiga, exempelvis analytiskt tänkande. Kvinnor ses ofta som känslomässigt kompetenta men inte som rationella eller kapabla ledare. Detta förstärker fientlig sexism, som påverkar kvinnor i hög grad, särskilt i västerländska samhällen där de ofta utsätts för sexuella trakasserier på arbetsplatsen och har svårare att nå chefspositioner eller göra karriär i mansdominerade miljöer. Samtidigt förekommer höga nivåer av sexuellt våld mot kvinnor, vilket ytterligare belyser de negativa konsekvenserna av fientlig sexism.[16]

Glick och Fiske menar att både fientlig och välvillig sexism är förankrade i biologiska och sociala fenomen som återfinns i nästan alla kulturer. Patriarkatet är en central struktur, där män innehar den strukturella makten medan kvinnors makt är dyadisk, det vill säga beroende av deras relationer till män. Män är beroende av kvinnor för barnafödande och sexuell njutning, vilket ger kvinnor en viss makt. Trots detta är kvinnors makt alltid villkorad och begränsad. Relationerna mellan könen präglas också av en dynamik där män tenderar att se andra män som konkurrenter, medan de vänder sig till kvinnor för att uppfylla psykologiska behov.[17]

Trots skillnaderna mellan välvillig och fientlig sexism delar de samma grundläggande föreställningar som skadar kvinnor och upprätthåller mäns

---

[15] Glick, & Fiske, The Ambivalent Sexism Inventory: Differentiating Hostile and Benevolent Sexism. *Journal of Personality and Social Psychology*, (1996) 491–492.

[16] *Ibidem*, 492.

[17] *Ibidem*, 492.

strukturella makt. Båda utgår från idén att kvinnor är det svagare könet och bör begränsas till roller inom hushåll och omsorg. Fientlig sexism framhäver kvinnors inkompetens, medan välvillig sexism rättfärdigar deras begränsning med positiva argument. Mannens roll som kvinnans beskyddare är central i patriarkala samhällen och används ofta som en förevändning för att upprätthålla könsmaktsordningen. Genom att idealisera kvinnor som fruar, mödrar och älskarinnor förstärks deras roll inom den dyadiska makten, samtidigt som välvillig sexism används för att legitimera fientlig sexism.[18]

Den ambivalenta sexismen bygger på tre grundläggande element: förmyndarmentalitet, könsskillnader och heterosexualitet. Förmyndarmentalitet kombinerar beskyddande och dominerande aspekter, där kvinnor å ena sidan hyllas för sin roll som mödrar och partners, men å andra sidan omyndigförklaras och kontrolleras. Könsskillnader delas in i konkurrenskraftiga och kompletterande skillnader. De konkurrenskraftiga förstärker mäns strukturella makt genom att framhäva dem som bättre lämpade för ledarskap och tävlingsinriktade roller, medan de kompletterande fokuserar på kvinnors positiva egenskaper som anses komplettera männen.

Heterosexualitet är en annan central komponent i teorin, där mäns relationer till kvinnor ofta präglas av ambivalens. Kvinnor upplevs som nödvändiga för mäns lycka och behovstillfredsställelse, men detta skapar också konflikter, eftersom kvinnor samtidigt utgör en källa till sårbarhet för män. Kvinnor kan ibland utnyttja sin makt genom sin sexualitet, vilket kan framkalla både attraktion och fientlighet hos män. Denna dynamik skapar ett komplext samspel som upprätthåller maktobalansen mellan könen (Glick & Fiske 1996:493–494).[19]

[18] *Ibidem*. 492.

[19] *Ibidem*, 493-494.

6 Tidigare forskning

I detta avsnitt presenterar jag tidigare forskning relaterat till mitt ämne.

Arvid Lindgren skrev *Sportjournalistikens beskrivningar av damidrott och damidrottare* och syftet med studien var att undersöka hur svensk sportjournalistik beskriver damidrott och damidrottare under tre specifika perioder i 1900-talet och hur dessa beskrivningar antingen befäster eller ifrågasätter könsnormer. Studien analyserar tidningsartiklar från Aftonbladet, Dagens Nyheter och Svenska Dagbladet under "Könsåtskillnadsfasen" (1920–1945), "Uppbyggnadsfasen" (1945–1970), och "Integrationsfasen" (1977–1999). Resultaten visar att artiklar från Könsåtskillnadsfasen förstärker könsnormer genom att beskriva damidrottare på ett sätt som betonar traditionella kvinnliga roller och utseende. I Integrationsfasen har beskrivningarna blivit mer positiva och fokuserar mer på kvinnors prestationer inom sporten snarare än deras utseende. Jag ansåg att denna uppsats gav mig inspiration till att skriv om mitt ämne. [20]

Uppsatsen, *Om Gud ville att kvinnor skulle hoppa fallskärm, skulle Gud ha gjort himlen rosa* av Hannah Arnell, är en fenomenologisk studie som utforskar sexism inom fallskärmshoppning. Studien syftar till att belysa hur kvinnliga fallskärmshoppare upplever kulturen inom sporten och vilka strategier de använder för att hantera sexistiska strukturer och kommentarer. Genom fem intervjuer identifierades två huvudteman: sexism på hopplatsen och strategier för att bemöta den. Studien visar att fallskärmshoppningskulturen präglas av en hegemonisk maskulinitet, vilket förstärker maktrelationer där kvinnor ofta ses som mindre kompetenta.

[20] A. Lindgren, *Sportjournalistikens beskrivningar av damidrott och damidrottare*. (2023).

Intervjuerna lyfter även fram hur kvinnor ofta möter både öppen och subtil sexism, som kan inkludera både kommentarer och förväntningar baserade på kön. Den teoretiska ramen inkluderar Connells teori om hegemonisk maskulinitet och Glick och Fiskes ambivalenta sexismteori. Jag anser att Hannah Arnells metod var gjort på ett bra sätt och skillnaden jag kommer göra är att ha flera kvalitiva intervjuer.[21]

Artikeln *How Women Cope: Being a Numerical Minority in a Male-Dominated Profession* skapad av Laura Smart Richman och Michelle vanDellen handlar om hur kvinnor inom ingenjörsvetenskap hanterar att arbeta i mansdominerade miljöer, där de ofta utgör en numerisk minoritet. Fokus ligger på vilka faktorer som bidrar till motståndskraft mot social identitetshot – en upplevelse av stress och marginalisering som kan påverka deras prestation, motivation och känsla av tillhörighet. Forskningen visar att kvinnor i dessa miljöer möter unika utmaningar, inklusive förväntningar baserade på könsstereotyper. Dessa utmaningar kan leda till en känsla av att inte höra hemma i professionella sammanhang, särskilt när köns obalansen är tydlig. Dock har vissa kvinnor utvecklat strategier för att hantera dessa hot, och artikeln identifierar tre huvudsakliga faktorer som stärker deras motståndskraft. För det första spelar rättvis behandling en avgörande roll. Kvinnor som har upplevt en frånvaro av diskriminering rapporterar en starkare känsla av tillhörighet i mansdominerade miljöer. För det andra är positiva kvinnliga förebilder viktiga. Kontakt med framgångsrika kvinnor inom fältet förbättrar känslan av självtillit och visar att det är möjligt att lyckas, även i en mansdominerad bransch. Slutligen är socialt stöd avgörande. Familj, vänner och kollegor som erbjuder både emotionellt och praktiskt stöd hjälper kvinnor att stå emot identitetshot och stärka deras engagemang. Studien jämför också kvinnor inom ingenjörsvetenskap med kvinnor i mer jämställda akademiska

[21] H, Arnell *Om Gud ville att kvinnor skulle hoppa fallskärm, skulle Gud ha gjort himlen rosa. - En fenomenologisk undersökning av sexism inom fallskärmshoppning***,** (2022)

fält, såsom sociologi och psykologi. Resultaten visar att ingenjörskvinnor är mindre påverkade av könsbalans i professionella sammanhang, delvis tack vare att de har haft fler erfarenheter som stärker deras känsla av tillhörighet i mansdominerade miljöer. Artikeln belyser vikten av att minska diskriminering, skapa fler kvinnliga förebilder och stärka sociala nätverk för att stötta kvinnor i mansdominerade fält. Genom att arbeta aktivt med dessa områden kan fler kvinnor motiveras att stanna kvar och utvecklas inom traditionellt manligt kodade yrken, vilket i sin tur bidrar till en mer inkluderande och jämställd arbetsmiljö.[22]

Dartsch, C., Norberg, J. R. och Faskunger, J skrev *Resurser, representation och "riktig" idrott* där mellan sidorna 57 och 95 diskuteras könsmönstren inom idrotten och hur de uppfattas, reproduceras och kan förändras. Texten belyser hur historiska och kulturella normer har format en idrottskultur där kvinnor och män ofta separeras i sina roller och resurser, vilket leder till en könssegregerad struktur som är svår att bryta. Även om dessa mönster länge har setts som naturliga, visar analysen att de kan och bör utmanas. En av de centrala frågorna i kapitlet är fördelningen av resurser. Det framkommer att herridrotten generellt får större ekonomiskt stöd, bättre träningstider och mer medial uppmärksamhet än damidrotten. Denna obalans speglar en bredare samhällsproblematik där kvinnor systematiskt får mindre utrymme och resurser än män. För att råda bot på detta har flera initiativ tagits, men resultaten är ännu ojämna och framstegen långsamma. Representationen inom idrottens maktpositioner är också en viktig aspekt. Män dominerar fortfarande ledande roller i föreningar och förbund, vilket påverkar beslutsfattandet och prioriteringarna inom idrottsrörelsen. För att åtgärda detta har jämställdhetsplaner och kvoteringar införts, men framgångarna är begränsade. Det finns ett motstånd mot förändring, delvis på grund av djupt rotade attityder och traditioner. Trots utmaningarna lyfter texten fram exempel på

[22] Richman, L. S., Vandellen, M. R. och Wood, W. “How women cope: Being a numerical minority in male-dominated professions”, *Journal of Social Issues*, 67, (2011) 492–504.

organisationer och föreningar som framgångsrikt har arbetat för att främja jämställdhet. Dessa goda exempel visar att förändring är möjlig när kvinnor får synliga förebilder och stöd i att ta ledande roller. Det är tydligt att kvinnors representation i beslutsfattande positioner spelar en avgörande roll för att skapa mer jämlika förutsättningar inom idrotten.[23]

[23] Dartsch, C., Norberg, J. R. och Faskunger, J. (2018), (Red.) *Resurser, representation och ”riktig” idrott: Om jämställdhet inom idrotten*. Centrum för idrottsforskning.

7 Resultat och Analys

I detta avsnitt presenterar jag resultaten och analysera med hjälp av teorierna.

7.1 Positiva upplevelser

7.1.1 1960-talet

Eva berättar om sina tidiga erfarenheter av schack när hon började spela i Alingsås 1966. Hon beskriver en varm gemenskap där både tjejer och killar i hennes ålder deltog, vilket skapade en miljö där hon trivdes mycket bra. "Det var väldigt mycket både tjejer och killar i min egen ålder. Så det var ett ställe jag trivdes ganska bra på, plus att jag gillar att spela," säger hon. Även om tjejerna var färre än killarna, upplevde Eva att hon alltid fick möjligheten att spela på samma nivå som sina manliga kamrater. Hon framhåller att detta jämställda förhållningssätt var avgörande för hennes utveckling och en viktig anledning till att hon fortsatte att spela schack. [24]

7.1.2 1980-talet

Pia, som är stormästare, betonar att attityderna mot kvinnliga schackspelare har förändrats avsevärt sedan hennes ungdom. Hon lyfter fram att rörelsen #MeToo har haft en viktig inverkan även inom schackvärlden, vilket bidragit till en mer inkluderande och respektfull miljö. "Det har skett en stor attitydförändring. Metoo har varit viktig även för schacket," säger hon. Hon påpekar också att fler tävlingar för kvinnor, fler kvinnliga förebilder och teknologins framsteg har gjort schacket både mer tillgängligt och mer inkluderande för spelare av alla kön.[25]

7.1.3 1990-talet

Ellinor, som innehar titeln WIM (Women International Master), beskriver sina erfarenheter inom schackvärlden som övervägande positiva. Hon

[24]Eva (2024) Intervju 1.

[25] Pia (2024) Skriftsvar.

reflekterar över hur feedback ibland kan ges olika beroende på kön: "Man säger gärna att det är ingen fara om man har förlorat. Det går bättre nästa gång. Men mot en kille kanske hade man varit strängare. Du borde spelat så här och så här. Att man är kritisk." Trots detta betonar hon att hon aldrig har mött negativa kommentarer på grund av att hon är kvinna. Hon upplever schackvärlden som inkluderande och rättvis, där det inte finns något krav på specifika egenskaper för att lyckas. "Jag tycker att schackvärlden generellt är väldigt inkluderande och schysst. Jag ser det inte som en värld där man måste ha vissa kvaliteter för att kunna klara sig," säger hon. Vidare understryker hon att hon aldrig känt sig annorlunda behandlad på grund av sitt kön. "Det har aldrig varit några konstiga kommentarer eller någonting negativt. Det har jag aldrig upplevt.[26]

Linn beskriver sina erfarenheter inom schackvärlden som positiva och betonar det stöd hon alltid haft omkring sig. "Alltså som sagt, återigen, jag har aldrig upplevt en tråkig attityd. Så att jag har haft bra stöd runt omkring mig," säger hon. Hon lyfter även fram att hon aldrig behövt resa ensam till tävlingar, vilket har bidragit till en trygg och stöttande miljö för hennes utveckling inom schack.[27]

7.1.4 Koppling till Teori

Ellinor reflekterar över hur feedback inom schackvärlden ofta ges på olika sätt beroende på kön, där kvinnor tenderar att få mildare och mer uppmuntrande kommentarer som "Det går bättre nästa gång," medan män oftare bemöts med direkt kritik som "Du borde spelat så här och så här." Detta kan förstås både genom linsen av välvillig sexism och hegemonisk maskulinitet. Den välvilliga feedbacken framstår som stödjande men signalerar samtidigt att kvinnor inte förväntas hantera samma nivå av konstruktiv kritik som män. Genom

[26] Ellinor (2024) Intervju 10.

[27] Linn (2024) Intervju 7.

hegemonisk maskulinitet kan detta förklaras som ett uttryck för normen att män förväntas vara starka, tåliga och självkritiska, medan kvinnor positioneras som avvikande från detta ideal. Dock poängterar Ellinor att hon aldrig har mött fientlig sexism eller negativa kommentarer om sitt kön, vilket visar att hennes upplevelser inte präglats av öppet nedvärderande attityder.

Eva delar istället erfarenheter från sin barndom där tjejer och killar behandlades lika, vilket utmanar normerna för hegemonisk maskulinitet. I denna miljö kunde både tjejer och killar delta och utvecklas på lika villkor, utan att könsmaktsordningen förstärktes. Den jämställdhet hon upplevde skapade en inkluderande atmosfär där stereotyper inte begränsade deltagarnas möjligheter, vilket också bidrog till hennes trivsel och utveckling inom schacket.

Linn beskriver en trygg och stöttande miljö, där hon aldrig behövt resa ensam till tävlingar. Även om hon ser detta som en positiv aspekt i sin schackkarriär, kan det samtidigt förstås som ett uttryck för välvillig sexism, där kvinnor antas vara mer beroende av skydd än män. Detta speglar traditionella könsroller som indirekt förstärker hegemoniska maskulinitetsideal, där män framställs som självständiga och starka medan kvinnor framstår som mer beroende. Trots denna potentiella dimension av könsseparation tolkar Linn stödet som en del av en genuin och inkluderande schackmiljö.

Bengt reflekterar över hur kvinnors deltagande i schack utvecklas långsamt men stadigt, bland annat genom särskilda damtävlingar. Dessa tävlingar kan ses som inkluderande, men de riskerar också att förstärka könsseparation och därmed indirekt reproducera hegemoniska maskulinitetsideal. Genom att kvinnor placeras i en separat kategori signaleras det att de inte förväntas konkurrera på samma nivå som män, vilket kan upprätthålla en könsbaserad hierarki trots goda intentioner.

Pia å andra sidan lyfter fram hur attityderna inom schackvärlden har förändrats avsevärt och pekar på #MeToo som en viktig drivkraft för att skapa en mer respektfull och inkluderande miljö. Dessa förändringar underminerar både fientlig och välvillig sexism samt normerna för hegemonisk maskulinitet. Genom teknologins framsteg, fler kvinnliga förebilder och en ökad respekt för kvinnliga spelare utmanas den traditionella könsmaktsordningen. Kvinnor får nu större möjligheter att agera och delta på lika villkor, utan att definieras eller begränsas av stereotyper.

7.2 Onödiga kommentarer

7.2.1 1970-talet

Cajsa beskriver uttrycket "Man har aldrig förlorat mot en dam" som både onödigt och irrelevant. Hon menar att sådana kommentarer kan skapa en känsla av särbehandling och förminskande, vilket bidrar till att upprätthålla gamla stereotyper.[28]

Yvonne belyser flera typer av kommentarer som speglar de fördomar kvinnor möter inom schackvärlden. Kommentarer som "Vilken tur du har som fick möta en tjej" antyder att kvinnor ses som enklare motstånd, vilket förminskar deras förmåga och prestationer. Uttalanden som "Nu har det kommit en tjej i klubben, vad bra. Då har vi ju någon som kan koka kaffe" bygger på stereotypiska och könsrollsbaserade förväntningar, snarare än att fokusera på kvinnors kompetens som schackspelare. Yvonne nämner också uttrycket "Halv poäng bara man satte sig vid bordet," som signalerar att kvinnor historiskt betraktades som underlägsna spelare, vilket underminerar deras insatser och resultat.[29]

[28] Cajsa (2024) Intervju 3.

[29] Yvonne (2024) Intervju 4.

7.2.2 1980-talet

Helena har fått kommentaren "Pinsamt att förlora mot en tjej," vilket speglar en nedvärderande syn på kvinnliga spelare inom schackvärlden. Sådana kommentarer antyder att kvinnors förmåga som schackspelare inte tas på samma allvar som männens och förstärker en förlegad idé om könsbundna skillnader i kompetens. Helena menar att detta inte bara underminerar kvinnors prestationer, utan också skapar en ogynnsam atmosfär där deras närvaro i sporten ifrågasätts snarare än välkomnas.[30]

Emilia, som innehar titeln WFM (Woman FIDE Master), delar en erfarenhet där hon vid en tävling hörde en spelares mamma säga till sin son: "Du möter bara en tjej, det här vinner du enkelt." Hon beskriver hur sådana kommentarer trivialiserar kvinnors deltagande och prestationer inom schack. Emilia menar att denna typ av attityd inte bara förminskar kvinnliga spelares kompetens utan också upprätthåller förlegade föreställningar om könsbundna skillnader i förmåga, vilket kan skapa en ogynnsam miljö för kvinnor i sporten.[31]

7.2.3 2000-talet

Johanna beskriver hur kommentarer som "Vi har ju en kvinna i klubben nu" ofta följdes av förväntningar på att hon skulle ta hand om serviceuppgifter som att städa och brygga kaffe. Sådana uttalanden förstärker stereotypen att kvinnor främst hör hemma i stödjande roller, snarare än att ses som likvärdiga schackspelare. Johanna menar att dessa attityder bidrar till att skapa en miljö där kvinnliga spelare inte tas på samma allvar som sina manliga kollegor, vilket kan påverka deras möjligheter att bli erkända för sina prestationer och utvecklas inom sporten.[32]

---

[30] Helena (2024) Intervju 6.

[31] Emilia (2024) Intervju 9.

[32] Johanna (2024) Intervju 8.

7.2.4 Koppling till Teori

Kommentarer som "Man har aldrig förlorat mot en dam" och "Pinsamt att förlora mot en tjej", som Cajsa och Helena nämner, speglar detta ideal genom att antyda att män förväntas vara överlägsna kvinnor även i en intellektuell sport som schack. När en kvinna besegrar en man ses det inte som en jämbördig prestation utan som en anomali som hotar den manliga dominansen.

Yvonnes och Johannas erfarenheter av kommentarer som "Vilken tur du har som fick möta en tjej" eller "Nu har det kommit en tjej i klubben, vad bra. Då har vi ju någon som kan koka kaffe" visar också hur hegemonisk maskulinitet manifesteras. Här reduceras kvinnor till traditionella könsroller och deras närvaro värderas utifrån hur de kan stödja män, snarare än utifrån deras kompetens som schackspelare.

Emilia delar en upplevelse där en spelares mamma kommenterade: "Du möter bara en tjej, det här vinner du enkelt." Detta trivialiserar kvinnors prestationer och reproducerar idén om att män alltid är överlägsna. Detta är ett exempel på hur hegemonisk maskulinitet inte bara påverkar vuxna män utan även internaliseras och vidareförs genom generationer.

Glick och Fiskes teori om ambivalent sexism, som särskiljer fientlig och välvillig sexism. Fientlig sexism framträder tydligt i kommentarer som "Pinsamt att förlora mot en tjej" och "Jag skulle bara slå tjejen så kommer jag sen," där kvinnor öppet nedvärderas och deras kompetens ifrågasätts. Dessa kommentarer skapar en ogynnsam atmosfär där kvinnors prestationer och närvaro i sporten inte tas på samma allvar som mäns.

Välvillig sexism syns i uttalanden som "Nu har det kommit en tjej i klubben, vad bra. Då har vi ju någon som kan koka kaffe," som vid första anblick kan verka oskyldiga men som förstärker stereotypen att kvinnor primärt hör hemma i stödjande roller. Detta begränsar deras utrymme att bli betraktade som jämbördiga konkurrenter på schackbrädet.

7.3 Fördomar/attityd

7.3.1 1970-talet

Anna berättar om det stigma som funnits kring att "förlora mot en tjej," en inställning som hon menar reflekterar en nedvärderande attityd gentemot kvinnliga spelare. Hon beskriver också hur det under 70- och 80-talet förekom "snuskiga gubbar," vilket ofta innebar olämpliga och potentiellt nedvärderande kommentarer eller beteenden riktade mot kvinnliga schackspelare. Detta bidrog till en miljö där kvinnor inte alltid bemöttes med respekt och jämlikhet inom sporten.[33]

Cristine, som är WIM, vittnar om kommentarer som direkt ifrågasatte hennes kompetens, där det påstods att "hon inte kunde spela schack." Dessa upplevelser belyser en kultur där kvinnors skicklighet och förmåga ofta förminskades.[34]

7.3.2 1980-talet

Pia, stormästare, beskriver hur hon länge möttes av attityder och förväntningar som utgick från att hon automatiskt var en sämre spelare enbart på grund av sitt kön.[35]

7.3.3 1990-talet

Ellinor, WIM, lyfter fram kommentarer som "Ska du möta en tjej, då vinner du lätt," vilka trivialiserar kvinnliga spelare och förstärker könsstereotyper om att kvinnor skulle vara svagare motståndare. Hon menar att sådana uttalanden

[33] Anna (2024) Intervju 2.

[34]Cristine (2024) Intervju 11.

[35] Pia (2024) Skriftligsvar.

inte bara undervärderar kvinnors kompetens utan också bidrar till att upprätthålla förlegade föreställningar om könsbundna skillnader inom schackvärlden.[36]

7.3.4 2000-talet

Johanna beskriver hur uttrycket "Att kvinnor står och kokar kaffe" tydligt illustrerar hur kvinnor historiskt sett har förpassats till traditionella könsroller inom schackmiljön. Hon menar att detta speglar en begränsande syn på kvinnors plats i sporten, där deras roll ofta förknippades med serviceuppgifter snarare än att erkännas som jämbördiga spelare.[37]

7.3.5 Koppling till Teori

Stigmat kring att förlora mot kvinnor, som Anna och Bengt beskriver, är ett tydligt uttryck för hegemonisk maskulinitet. När en man förlorar mot en kvinna ses det som pinsamt, vilket bygger på en förväntan att män alltid ska vara överlägsna. En sådan förlust utmanar den normativa könsordningen där män dominerar och kvinnor betraktas som underlägsna. Dessa attityder förstärker en könshierarki som cementerar föreställningen om mäns naturliga överlägsenhet, vilket marginaliserar kvinnor och förminskar deras prestationer.

Pia och Cristine vittnar om liknande erfarenheter där deras kompetens ifrågasattes baserat på deras kön. Pia möttes av förväntningar att hon skulle vara en sämre spelare, medan Cristine stötte på kommentarer som direkt förnekade hennes skicklighet, med påståenden om att hon "inte kunde spela schack." Dessa attityder är också rotade i hegemonisk maskulinitet och förstärker den strukturella könsmaktsordningen genom att förminska kvinnors roll som jämbördiga konkurrenter.

[36] Ellinor (2024) Intervju 10.

[37] Johanna (2024) Intervju 8.

Johannas berättelse om hur kvinnor ofta reducerades till serviceuppgifter, som att brygga kaffe, illustrerar hur hegemonisk maskulinitet inte bara begränsar kvinnor på schackbrädet utan också i deras sociala roll inom sporten. Genom att förknippa kvinnor med traditionella könsroller undermineras deras möjlighet att bli erkända som likvärdiga deltagare, samtidigt som mäns dominans upprätthålls.

Fientlig sexism manifesterar sig tydligt i uttalanden som Anna och Bengt beskriver, exempelvis "pinsamt att förlora mot en tjej." Sådana kommentarer nedvärderar kvinnors förmåga och signalerar att deras prestationer inte är lika värdefulla som männens. Nämner senare i intervjun att hon mindes, "Ska du möta en tjej, då vinner du lätt," vilket trivialiserar kvinnors kompetens och förstärker könsstereotyper som placerar kvinnor i en underordnad position. Denna typ av sexism skapar en miljö där kvinnors prestationer inte erkänns på samma sätt som mäns.

Samtidigt visar Johannas erfarenheter också hur välvillig sexism förstärker traditionella könsroller. Kommentarer som att kvinnor borde brygga kaffe eller ta ansvar för serviceuppgifter kan framstå som oskyldiga, men de bidrar till att upprätthålla könsseparation och förminska kvinnors deltagande som jämbördiga spelare. Ellinors och Pias vittnesmål om kommentarer som baseras på kvinnors påstådda underlägsenhet visar också på en kombination av välvillig och fientlig sexism. Kvinnor förminskas samtidigt som de särbehandlas på sätt som förstärker deras marginalisering inom sporten.

7.4 Särbehandling/trakasserier

7.4.1 1970-talet

Cajsa berättar att hon som flickjunior ibland mötte nedvärderande kommentarer från äldre män, vilka hon beskriver som "dumma gubbar." Dessa

exempel illustrerar hur olämpliga beteenden och attityder kan skapa en ogynnsam miljö för kvinnor inom sporten.[38]

7.4.2 1980-talet

Ofelia berättar om en situation där hon bemöttes med kommentaren "Vi hade inte tänkt oss några tjejer," vilket tydligt illustrerar en form av uteslutning. Detta exempel visar på en attityd där kvinnor inte förväntades delta, även i praktiska arrangemang som grupplogi, vilket förstärkte känslan av att de inte hörde hemma i schackgemenskapen.[39]

Ofelia beskriver också hur kvinnliga spelare ofta får mer uppmärksamhet än sina manliga kollegor, särskilt när två kvinnor möts vid schackbrädet. "Man blir fotade mer," säger hon och menar att detta ibland kan upplevas som objektifierande snarare än som en genuin uppskattning av deras spel.[40]

7.4.3 1990-talet

Ellinor, WIM, lyfter en relaterad fråga om det olämpliga fokuset på kvinnors utseende och klädsel inom schackvärlden. Hon berättar om en situation där en kvinnlig spelare kände sig tvungen att välja sina kläder noggrant för att undvika kommentarer om sitt utseende. Detta, menar hon, understryker hur kvinnliga spelares prestationer ibland hamnar i skymundan på grund av överdrivet fokus på deras yttre attribut.[41]

Ellinor beskriver också en attityd som ofta riktas mot kvinnliga spelare, där

[38] Cajsa (2024) Intervju 3.

[39]Ofelia (2024) Intervju 5.

[40]Ofelia (2024) Intervju 5.

[41] Ellinor (2024) Intervju 10.

kommentarer som "Det är ju ingen fara om du förlorar, det går bättre nästa gång" speglar en annorlunda och mindre seriös behandling jämfört med deras manliga kollegor. Hon menar att detta sätt att bemöta kvinnor kan bidra till att förminska deras prestationer och ambitioner inom schacket, då de inte alltid tas på lika stort allvar som män i samma situation.[42]

7.4.4 2000-talet

Linn lyfter fram att det finns kvinnor inom schackvärlden som har blivit illa behandlade och trakasserade, något som belyser de utmaningar många kvinnliga spelare ställs inför.[43]

7.4.5 Koppling till Teori

Linns och Cajsas berättelser om trakasserier och nedvärderande kommentarer från män visar hur hegemonisk maskulinitet fungerar som ett medel för att upprätthålla könshierarkin. Cajsa nämner äldre mäns kommentarer, som hon beskriver som "dumma gubbar," vilka marginaliserade kvinnor och ifrågasatte deras närvaro inom schackvärlden. Dessa beteenden förstärker den normativa könsordningen och bidrar till en miljö där kvinnliga spelare inte alltid känner sig välkomna eller respekterade.

Ofelia delar en upplevelse där kvinnor ibland möttes av kommentarer som "Vi hade inte tänkt oss några tjejer," vilket tydligt uttrycker en kultur av exkludering. Detta reflekterar hur hegemonisk maskulinitet inte bara bevarar mäns dominans utan aktivt motverkar kvinnors inträde i sporten. Att kvinnor inte förväntades delta, inte ens i praktiska arrangemang som grupplogi,

[42] Ellinor (2024) Intervju 10.

[43] Linn (2024) Intervju 7.

förstärker idén att schack är en manlig domän där kvinnors närvaro betraktas som avvikande.

Ellinors och Ofelias erfarenheter av överdriven uppmärksamhet på kvinnliga spelares utseende och klädsel belyser en annan aspekt av hegemonisk maskulinitet. Kvinnor reduceras till objekt snarare än att erkännas för sina prestationer. Ofelia beskriver hur kvinnliga spelare ofta fotograferas mer än sina manliga kollegor, och Ellinor berättar om kvinnor som känner sig tvingade att tänka på sina kläder för att undvika kommentarer. Denna typ av objektifiering avleder fokus från kvinnornas kompetens och förstärker stereotypen att kvinnor bedöms utifrån sitt yttre snarare än sina prestationer.

Fientlig sexism framträder i Linns och Cajsas berättelser om trakasserier och nedvärderande kommentarer från män, där kvinnor direkt förminskas och deras plats i schackvärlden undermineras. Ofelias erfarenhet av kommentarer som "Vi hade inte tänkt oss några tjejer" är ett exempel på fientlig sexism som öppet exkluderar kvinnor och signalerar att deras närvaro inte är önskvärd.

Välvillig sexism, å andra sidan, är mer subtil men lika begränsande. Ellinor lyfter fram kommentarer som "Det är ju ingen fara om du förlorar, det går bättre nästa gång," vilket verkar stödjande men trivialiserar kvinnors prestationer och ambitioner genom att antyda att de inte tas på lika stort allvar som mäns. Detta förstärker traditionella könsroller och signalerar att kvinnor inte förväntas konkurrera på samma nivå som män.

Objektifiering, som både Ofelias och Ellinor beskriver, kan också ses som en form av välvillig sexism. Att kvinnor får mer uppmärksamhet i form av fotografering eller kommentarer om klädsel kan framstå som uppskattning, men det reducerar dem till deras utseende och skiftar fokus från deras prestationer som schackspelare. Detta förstärker könsstereotyper och marginaliserar kvinnors bidrag till sporten.

7.5 nedvärderande händelser

7.5.1 1970-talet

Cajsa nämner en återkommande kommentar hon mött före partier, "Aldrig förlorat mot en dam," som hon upplever som en form av psykning och nedvärdering av hennes kompetens som spelare.[44]

7.5.2 1980-talet

Helena lyfter fram olämpliga och nedlåtande kommentarer som "Gamla gubbar som skrockade och sa, om jag bara vore lite yngre," riktade mot unga kvinnliga spelare. Hon beskriver också hur män ibland samlas runt partier enbart för att en kvinna spelar, vilket skapar en onödig uppmärksamhet och stress för den kvinnliga spelaren.[45]

Pia, stormästare (GM), berättar om situationer där hennes prestationer och meriter har nedvärderats. Hon ger exempel på hur hon felaktigt har benämnts som kvinnlig stormästare (WGM), en titel med lägre krav, trots att hon innehar den högre titeln GM. Hon minns särskilt en symbolisk händelse under Dam-EM 2003, där hennes titel på namnskylten förminskades, och ordföranden för Europeiska Schackunionen (ECU) visade oförståelse för att en kvinna kunde vara stormästare. Dessa exempel belyser de utmaningar kvinnor möter i att bli erkända och respekterade för sina prestationer inom schackvärlden.[46]

[44] Cajsa (2024) Intervju 3.

[45] Helena (2024) Intervju 6.

[46] Pia (2024) Skriftsvar.

7.5.3 1990-talet

Linn berättar om en obehaglig upplevelse där en äldre man fotograferade alla kvinnliga spelare, vilket skapade en känsla av obehag och objektifiering.[47]

Emilia, WFM, berättar om situationer där gruppdynamik användes för att skapa obehag. Hon beskriver hur ett "crew" kunde samlas runt hennes motståndare och kommentera eller skratta åt att det gick bra för deras kompis, vilket hon upplevde som förminskande. Hon delar också en incident där en spelare medvetet gjorde ett drag som bröt mot reglernas anda för att sabotera för hennes systerdotter, vilket förstärkte känslan av bristande respekt mot kvinnliga spelare.[48]

7.5.4 Koppling till Teori

Linns upplevelse av en äldre man som fotograferade kvinnliga spelare utan deras samtycke belyser hur hegemonisk maskulinitet reducerar kvinnor till objekt snarare än att erkänna dem som seriösa och kompetenta spelare. Genom detta beteende förstärks könsroller där kvinnor betraktas som dekorativa snarare än som jämbördiga deltagare, vilket undergräver deras status inom sporten.

Cajsa beskriver återkommande kommentarer som "Aldrig förlorat mot en dam," vilka fungerar som subtila men effektiva psykologiska taktiker för att befästa mäns dominans och förminska kvinnors kompetens. Dessa kommentarer bidrar till att upprätthålla en könsbaserad hierarki där män förväntas vara överlägsna kvinnor, vilket stärker den könsordning som hegemonisk maskulinitet bygger på.

[47] Linn (2024) Intervju 7.

[48] Emilia (2024) Intervju 9.

Helenas erfarenhet av att män samlas runt kvinnors partier enbart för att de är kvinnor belyser en form av könad uppmärksamhet som skapar stress och utanförskap. Denna onödiga övervakning förstärker idén om att kvinnor är avvikande inom schackvärlden och bidrar till att upprätthålla sporten som en manligt dominerad sfär där kvinnor betraktas som en anomali.

Pia, som stormästare (GM), beskriver hur hennes prestationer ibland nedvärderas genom att hennes titel felaktigt benämns som "kvinnlig stormästare" (WGM), trots att hon innehar den högre titeln. Detta speglar en tendens inom hegemonisk maskulinitet att förminska kvinnors prestationer och göra det svårare för dem att bli erkända som jämlikar till män. Sådana attityder marginaliserar kvinnor och förminskar deras bidrag till sporten.

Fientlig sexism framträder i Linns, Helenas och Emilias upplevelser av trakasserier och nedvärderande kommentarer. Linn beskriver objektifierande beteenden, medan Helena vittnar om nedlåtande kommentarer som "om jag bara vore lite yngre," vilka trivialiserar och förminskar kvinnors närvaro inom sporten. Emilia berättar om gruppdynamik där män samlas runt hennes motståndare för att skapa obehag, vilket är ett tydligt exempel på hur fientlig sexism används för att förminska kvinnors prestationer och skapa en ogynnsam miljö.

Välvillig sexism syns i Ellinors och Pias erfarenheter av omedvetna antaganden och missuppfattningar. Kommentarer som trivialiserar kvinnors prestationer, exempelvis att de inte förväntas spela på samma nivå som män, framstår ibland som oskyldiga men förstärker föreställningen att kvinnor inte är lika seriösa eller kompetenta. Detta bidrar till att cementera könsstereotyper och försvårar kvinnors strävan att bli erkända för sina prestationer.

Linns och Ofelias berättelser om överdriven uppmärksamhet på kvinnors utseende och klädsel är också exempel på välvillig sexism. Denna typ av uppmärksamhet kan ytligt verka som uppskattning, men den reducerar kvinnor till deras utseende snarare än att erkänna deras skicklighet och prestationer.

Detta förstärker könsstereotyper och avleder fokus från kvinnors faktiska bidrag till sporten.

8 Sammanfattande Diskussion

Positiva erfarenheter framhålls av spelare som Ellinor, Linn och Eva, som beskriver schackvärlden som inkluderande och rättvis. Eva lyfter särskilt fram en jämställd gemenskap i sin ungdom, medan Linn understryker den trygghet och stöttning hon alltid haft i sin karriär. Dessutom betonar Pia, stormästare, hur rörelsen #MeToo och fler kvinnliga förebilder har bidragit till en mer inkluderande miljö och ökad respekt för kvinnliga spelare. Samtidigt reflekterar analysen över hur vissa stödjande handlingar, exempelvis att kvinnor förväntas få mildare kritik eller resa i sällskap, kan tolkas som uttryck för välvillig sexism som förstärker traditionella könsroller.

Trots framstegen är utmaningarna påtagliga. Flera kvinnliga spelare vittnar om fördomar, nedvärderande kommentarer och särbehandling. Kommentarer som "Pinsamt att förlora mot en tjej" och "Nu har vi någon som kan koka kaffe" trivialiserar kvinnors prestationer och reducerar dem till stereotypiska könsroller. Uttalanden som dessa återspeglar både fientlig och välvillig sexism och förstärker hegemoniska maskulinitetsideal, där mäns överlägsenhet och kvinnors underordning bibehålls.

Trakasserier och objektifiering är också vanliga teman. Flera kvinnor beskriver situationer där deras utseende och klädsel får mer uppmärksamhet än deras prestationer. Linn berättar om en incident där kvinnliga spelare fotograferades utan deras samtycke, och Ofelias beskriver hur kvinnor ofta får oproportionerligt mycket uppmärksamhet när de spelar. Sådana erfarenheter förstärker känslan av att kvinnors närvaro i sporten är avvikande och bidrar till en miljö där de inte tas på lika stort allvar som sina manliga kollegor. Strukturella hinder belyses också i vittnesmål från stormästaren Pia, som beskriver hur hennes titel ofta förminskas genom att hon felaktigt benämns som "kvinnlig stormästare." Detta återspeglar en tendens att marginalisera kvinnors prestationer och begränsa deras möjligheter att bli erkända som jämbördiga konkurrenter.

Analysen av resultaten visar en nyanserad bild av kvinnors erfarenheter inom schackvärlden. Å ena sidan framhävs positiva aspekter som inkludering, rättvisa och en stöttande gemenskap, men å andra sidan framträder också exempel på fördomar, nedvärderande kommentarer och strukturella hinder för jämställdhet. Denna dubbla verklighet ger en grund för att identifiera centrala teman och fördjupa diskussionen kring möjliga åtgärder och strategier för att främja en mer jämlik och inkluderande miljö inom sporten.

Många kvinnliga spelare, som Ellinor, Eva och Linn, lyfter fram hur schackvärlden erbjuder en inkluderande och stödjande miljö. Det framgår att gemenskap och trygghet har varit avgörande faktorer för deras utveckling och trivsel inom sporten. Eva beskriver exempelvis sin barndomsmiljö som jämställd, där både tjejer och killar deltog på lika villkor. Samtidigt visar Pias erfarenheter hur förändrade attityder, rörelsen #MeToo och fler kvinnliga förebilder bidragit till en mer respektfull och öppen kultur.

Det är tydligt att positiva miljöer och jämlika möjligheter kan främja både prestation och trivsel för kvinnliga spelare. Att fortsätta skapa och stärka sådana miljöer är avgörande för att fler kvinnor ska kunna delta och utvecklas inom sporten.

Trots de positiva erfarenheterna vittnar flera kvinnor om fördomar och ojämställdhet. Kommentarer som "Pinsamt att förlora mot en tjej" och "Nu har vi någon som kan koka kaffe" är exempel på hur både fientlig och välvillig sexism kan nedvärdera kvinnors prestationer och förstärka könsstereotyper. Dessa uttalanden återspeglar en könsbaserad hierarki som fortfarande präglar sporten, där mäns prestationer och närvaro tenderar att prioriteras och värderas högre.

Dessutom framkommer att kvinnor ofta möter objektifiering och särbehandling. Linns upplevelse av att kvinnliga spelare fotograferades utan deras samtycke och Ofelias vittnesmål om oproportionerlig uppmärksamhet visar hur kvinnors närvaro ibland trivialiseras eller förminskas. Detta avleder

fokus från deras prestationer och bidrar till att upprätthålla en ojämställd kultur.

Stormästaren Pia lyfter även fram hur kvinnors prestationer marginaliseras genom att deras titlar felaktigt reduceras eller missförstås, vilket begränsar deras möjlighet att erkännas som jämlikar till manliga spelare. Dessa strukturella hinder belyser behovet av att skapa tydligare riktlinjer och normer för att säkerställa rättvisa och erkännande för alla spelare, oavsett kön.

8.1 Återkoppling till tidigare forskning

Min studie om kvinnors upplevelser inom schackvärlden delar flera gemensamma teman med andra forskningsarbeten som analyserar könsdynamik och sexism i olika kontexter, men skiljer sig i detaljerna beroende på varje områdes unika förutsättningar. Genom att använda teorier om hegemonisk maskulinitet och ambivalent sexism erbjuder dessa studier värdefulla insikter om hur könsnormer upprätthålls och påverkar kvinnor i mansdominerade miljöer.

8.1.1 Hannah Arnell: Könsdynamik i extrema kontexter

Hannah Arnells forskning om sexism inom fallskärmshoppning och min studie av sexism i schackvärlden har båda sin grund i analys av mansdominerade miljöer. Även om kontexterna skiljer sig – fysisk extremsport jämfört med en mental sport – är resultaten överraskande lika. Både schack och fallskärmshoppning präglas av hegemonisk maskulinitet som skapar strukturer för könsseparation och begränsningar för kvinnor. Kvinnor bemöts med både fientlig och välvillig sexism, exempelvis genom stereotypa förväntningar i schack eller sexualiserade kommentarer i fallskärmshoppning. Samtidigt

identifieras strategier där kvinnor aktivt navigerar dessa miljöer genom anpassning och motstånd.[49]

8.1.2 Arvid Lindgren: Sportjournalistikens makt över narrativen

Arvid Lindgrens studie om sportjournalistikens framställning av damidrott och min studie om sexism i schack visar på liknande fenomen av könsnormers inflytande, men via olika medier och metoder. Medan jag undersöker kvinnors upplevelser direkt, fokuserar Arvid på hur media trivialiserar kvinnors prestationer, exempelvis genom att prioritera utseende och femininitet framför prestationer. Gemensamt är att båda arbetena visar hur hegemonisk maskulinitet reproduceras och att förändring sker långsamt, trots ökande medvetenhet och initiativ för jämlikhet.[50]

8.1.3 Dartsch, Norberg och Faskunger: Strukturell ojämlikhet inom idrott

Den bredare rapporten "Resurser, representation och 'riktig' idrott" belyser strukturella hinder inom idrotten som också speglas i schackvärlden. Gemensamma teman inkluderar hur resurser och maktstrukturer begränsar kvinnors möjligheter, samt hur könsnormer reproduceras genom både välvillig och fientlig sexism. Medan rapporten tar ett systematiskt perspektiv, kompletterar min studie detta genom att konkretisera hur dessa hinder påverkar kvinnors vardag och deras upplevelse av schack som en mansdominerad miljö.[51]

---

[49] H, Arnell (2022) *Om Gud ville att kvinnor skulle hoppa fallskärm, skulle Gud ha gjort himlen rosa. - En fenomenologisk undersökning av sexism inom fallskärmshoppning***.**

[50] A. Lindgren, (2023). *Sportjournalistikens beskrivningar av damidrott och damidrottare*.

[51] Dartsch, C., Norberg, J. R. och Faskunger, J. (2018), (Red.) *Resurser, representation och ”riktig” idrott: Om jämställdhet inom idrotten*. Centrum för idrottsforskning.

8.1.4 Richman, Vandellen och Woods: Strategier för att hantera minoritetspositioner

Richman, Vandellen och Woods artikel om copingstrategier för kvinnor i mansdominerade yrkesmiljöer har flera paralleller med min studie. Båda lyfter fram hur kvinnor utvecklar strategier för att bemöta fördomar och stärka sin position, till exempel genom att överprestera eller anpassa sig till maskulina normer. En viktig skillnad är dock att min studie även analyserar hur initiativ som #MeToo har förändrat schackvärldens attityder över tid, medan Richman och kollegor fokuserar på ett mer statiskt perspektiv.[52]

8.2 Svar på frågeställning

8.2.1.1 • Vilka typer av fördomar och nedvärderande attityder fanns det mot kvinnor inom schackvärlden under 1900-talet, och hur tog de sig uttryck?

Nedvärderande kommentarer om kvinnors förmåga: Kvinnor betraktades ofta som mindre kompetenta schackspelare än män. Kommentarer som "Pinsamt att förlora mot en tjej" och "Aldrig förlorat mot en dam" speglar en syn där kvinnliga spelare inte togs på allvar som jämbördiga konkurrenter. Stereotypiska könsroller: Kvinnors närvaro i schackvärlden förknippades ofta med traditionella, könsbaserade uppgifter. Uttalanden som "Nu har vi någon som kan koka kaffe" reducerade kvinnor till serviceuppgifter snarare än att erkänna deras förmåga som spelare. Exkluderande attityder: Kvinnor möttes ibland av direkta uttryck för att de inte var välkomna. Kommentarer som "Vi hade inte tänkt oss några tjejer" visar en tydlig exkludering baserad på kön. Objektifiering och fokus på utseende: Kvinnliga spelare mötte ofta en överdriven uppmärksamhet på sitt utseende, vilket underminerade deras prestationer och förminskade deras roll som seriösa deltagare.

[52] Richman, L. S., Vandellen, M. R. och Wood, W. (2011) "How women cope: Being a numerical minority in male-dominated professions', *Journal of Social Issues*, 67, 492–504.

8.2.1.2 • Har dessa fördomar förändrats över tid, eller är det samma attityder som finns kvar idag (2024)?

Fördomarna har förändrats över tid, men vissa attityder lever kvar i nya former. Under senare år har initiativ som #MeToo och fler kvinnliga förebilder bidragit till en mer inkluderande och respektfull kultur. Positiva exempel från dagens schackvärld, såsom Ellinors och Evas upplevelser av inkluderande miljöer, visar på framsteg. Kvinnor rapporterar också att fientlig sexism har minskat och att fler tävlingar och möjligheter för kvinnor har skapats.

Samtidigt kvarstår vissa attityder, som välvillig sexism och objektifiering. Kommentarer som "Det är ju ingen fara om du förlorar, det går bättre nästa gång" speglar fortfarande en annorlunda och mindre seriös behandling av kvinnor. Objektifiering, exempelvis genom oproportionerlig fotografering och fokus på klädsel, kvarstår som ett problem. Strukturella hinder, som felaktig benämning av kvinnors titlar, visar att kvinnors prestationer fortfarande inte alltid erkänns fullt ut.

8.2.1.3 • På vilka sätt har dessa fördomar antingen motiverat eller hindrat kvinnor från att engagera sig i sporten?

Hindrande faktorer: Självförtroende och trivsel: Nedvärderande kommentarer och stereotypiska könsroller kan skapa en ogynnsam miljö som påverkar kvinnors motivation att fortsätta spela. Exempelvis kan uttalanden som "Pinsamt att förlora mot en tjej" bidra till att kvinnor känner sig mindre välkomna och ifrågasatta som seriösa spelare. Exkludering: Att kvinnor ibland inte förväntades delta, som i Ofelias exempel, förstärker känslan av utanförskap och begränsar deras möjligheter att utvecklas inom sporten. Objektifiering: Oproportionerlig uppmärksamhet på kvinnors utseende och klädsel kan avleda fokus från deras prestationer och skapa en känsla av att de inte tas på allvar.

Motiverande faktorer: Jämställda och stödjande miljöer: När kvinnor, som i Evas fall, får spela på lika villkor med män och upplever en inkluderande

gemenskap, kan det fungera som en stark motivationsfaktor. Förebilder och förändrade attityder: Kvinnliga stormästare som Pia har inspirerat fler kvinnor att engagera sig i sporten. Dessutom har förändrade attityder och fler kvinnliga tävlingar bidragit till att sänka tröskeln för deltagande.

8.2.1.4 Hur skulle detta kunna användas i ett undervisningssyfte?

Intervjun är ett kraftfullt verktyg för att träna och utveckla elevernas källkritiska förmåga och är en sak som rekommenderas att användas av skolverket.[53] Genom att arbeta med intervjuer kan eleverna inte bara analysera innehållet utan också granska den kontext och de faktorer som påverkar både frågorna och svaren. [54] En central aspekt av detta arbete är att förstå och identifiera partiskhet. Elever kan öva på att urskilja hur intervjuaren kan påverka samtalet genom sitt ordval, sin ton eller genom ledande frågor. Genom att lyssna på eller läsa olika intervjuer får de möjlighet att upptäcka hur subjektiva tolkningar och dolda antaganden kan färga det som presenteras som fakta.[55]

Vidare kan intervjuer användas för att analysera kontextens betydelse. Eleverna får reflektera över hur tid, plats och sociokulturella faktorer påverkar intervjuns innehåll och trovärdighet. Exempelvis kan en intervju om en historisk händelse ge insikt i hur den upplevdes vid en viss tidpunkt, men också hur den uppfattningen kan ha förändrats över tid. Detta ger eleverna en

[53] "Tolkning av historiska källor från någon tidsperiod och granskning utifrån källkritiska kriterier. Värdering av källornas relevans utifrån historiska frågor." LGR 22, 4

[54] "Eleverna ska också ges förutsättningar att utveckla förmågan att ställa frågor till och värdera källor som ligger till grund för historiska kunskaper. Arbetet med källor ska även ge eleverna förutsättningar att leva sig in i det förflutna." LGR 22, 1

[55] "Tolkning av historiska källor från någon tidsperiod och granskning utifrån källkritiska kriterier. Värdering av källornas relevans utifrån historiska frågor." LGR 22, 4

förståelse för hur källor inte är statiska utan beroende av den miljö de skapas i.

En annan aspekt är att eleverna kan öva på att granska källors trovärdighet genom att undersöka vem som genomför intervjun och vilken agenda som kan finnas bakom den. Genom att analysera både intervjuaren och den intervjuades bakgrund får de ett bredare perspektiv och lär sig att identifiera eventuella intressekonflikter eller maktrelationer. De kan även diskutera vilka röster som inte kommer till tals i en intervju och fundera över vilka perspektiv som kan saknas.[56]

Intervjuer kan också användas för att särskilja fakta från åsikter. Eleverna tränas i att identifiera vad som är verifierbart och vad som är subjektiva tolkningar. Detta stärker deras förmåga att hantera och kritiskt värdera information i dagens informationssamhälle.

[56] "Undervisningen ska vidare bidra till att eleverna utvecklar förståelse för hur historia används i samhället och i vardagslivet. Därigenom ska eleverna få olika perspektiv på hur bruket av historiska berättelser och referenser kan påverka människors identiteter, värderingar och föreställningar." LGR 22, 1.

9 Käll- och litteraturförteckning

Intervju/Transkriberde källor:

Eva 26 oktober Hotell Witt (Kalmar)

Anna 26 oktober Hotell Witt (Kalmar)

Cajsa 26 oktober Hotell Witt (Kalmar)

Yvonne 26 oktober Hotell Witt (Kalmar)

Ofelia 26 oktober Hotell Witt (Kalmar)

Helena 26 oktober Hotell Witt (Kalmar)

Linn 26 oktober Hotell Witt (Kalmar)

Johanna 26 oktober Hotell Witt (Kalmar)

Bengt 30 oktober Kalmar Schackklubbs lokal

Emilia 6 november Digitalt: zoom

Ellinor 8 november Digitalt: zoom

Cristine 19 november Digitalt: zoom

Skriftliga källor

Pia -24 november skriftligt svar via Gmail

Litteratur

Connell, R.W. (2005). *Masculinities*. 2:a uppl., Cambridge: Polity Press.

Glick, P. & Fiske, S.T. (1996). The Ambivalent Sexism Inventory: Differentiating Hostile and Benevolent Sexism. *Journal of Personality and Social Psychology*, 70(3), s. 491–512.

Patel, R. & Davidson, B. (2020). *Forskningsmetodikens grunder: Att planera, genomföra och rapportera en undersökning*. 5 uppl., Lund: Studentlitteratur.

Elektroniska källor

Arnell, H. (2022). *”Om Gud ville att kvinnor skulle hoppa fallskärm, skulle Gud ha gjort himlen rosa.” - En fenomenologisk undersökning av sexism inom fallskärmshoppning*. Kandidatuppsats i Genusvetenskap. Högskolan i Jönköping. Tillgänglig på: https://hj.diva-portal.org/smash/get/diva2:1796170/FULLTEXT01.pdf (Hämtad: 8 Oktober 2024).

Arvid, L. (2023). *Sportjournalistikens beskrivningar av damidrott och damidrottare.* Tillgänglig på: https://hj.diva-portal.org/smash/get/diva2:1796170/FULLTEXT01.pdf (Hämtad: 8 Oktober 2024).

Chess.com (u.å.). Hur många schackspelare finns det i världen? Tillgänglig på: https://www.chess.com/sv/article/view/hur-manga-schackspelare-finns-det-i-varlden (Hämtad: 12 Oktober 2024).

Chess.com (u.å.). *Vera Menchik.* Tillgänglig på: https://www.chess.com/players/vera-menchik (Hämtad: 18 Oktober 2024).

Dartsch, C., Norberg, J.R. och Faskunger, J. (Red.) (2018). *Resurser, representation och ”riktig” idrott: Om jämställdhet inom idrotten*. Centrum för idrottsforskning. Tillgänglig på: https://hj.diva-portal.org/smash/get/diva2:1796170/FULLTEXT01.pdf (Hämtad: 8 Oktober 2024).

Rilton Cup (u.å.). *Schack genom tiderna*. Tillgänglig på: https://rilton.se/schack_genom_tiderna.html (Hämtad: 15 Oktober 2024).

Senses.se (u.å.). *Schackgeniet Judit Polgár*. Tillgänglig på: https://www.senses.se/schackgeniet-judit-polgar/ (Hämtad: 19 Oktober 2024).

She Plays to Win (u.å.). *She Plays to Win*. Tillgänglig på: https://www.sheplaystowin.co.uk/ (Hämtad: 20 Oktober 2024).

Skolverket (2022). *Historia, grundskolan (Lgr22)*. Tillgänglig från uppladdad PDF: Historia - GRGRHIS01 - Grundskola, Sameskola. SKOLFS 2010:37. (Hämtad: 4 januari 2025).

Sveriges Schackförbund (2020). *Damträff med schackhistoria i fokus*. Tillgänglig på: https://schack.se/nyhet/damschack/2020/06/damtraff-med-schackhistoria-i-fokus/ (Hämtad: 16 Oktober 2024).

Thinkers Publishing (u.å.). *She Plays to Win: Be Inspired by Our Chess Queens*. Tillgänglig på: https://thinkerspublishing.com/product/she-plays-to-win-be-inspired-by-our-chess-queens/ (Hämtad: 20 Oktober 2024).

Bilaga

Intervjufrågor

Frågorna jag kommer ställa är följande:

Vilka var de största utmaningarna du mötte som ung kvinnlig schackspelare?
Har du märkt en förändring i attityder gentemot kvinnliga schackspelare från din ungdom till idag? På vilket sätt?
Vilka skillnader ser du i möjligheter och resurser för unga kvinnliga schackspelare idag jämfört med när du växte upp?
Hur har teknologins framsteg, såsom online-plattformar, påverkat tillgängligheten och exponeringen för kvinnliga spelare?
Kan du dela några erfarenheter där ditt kön antingen har varit en fördel eller nackdel inom schackvärlden?
Vilket råd skulle du ge till unga flickor som vill satsa på en karriär inom schack?
Ser du en ökning i antalet kvinnor som deltar i tävlingar idag jämfört med tidigare? Vad tror du det beror på?
Hur är din upplevelse som kvinnlig schackspelare och hur tror du att en man har det annorlunda?
Vad är dina förhoppningar för framtiden för kvinnor inom schackvärlden?